

УДК 336.221.4.001.73(477)

ДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

*Глухова В.І., к.е.н., Борисенко О.М., студ., Чиж Ю.В., студ.**Кременчуцький державний політехнічний університет**імені Михайла Остроградського**39600, м. Кременчук, вул. Першотравнева 20**E-mail: audit@polytech.poltava.ua*

Рассмотрены и проанализированы проблемы налоговой системы Украины, а также проблемы реформирования налоговой системы. Освещаются концепции разработки и необходимость внедрения Налогового Кодекса Украины. Указаны основные направления усовершенствования и упрощения при уплате налогов.

Ключові слова: налоговая система, налоги, Налоговый кодекс, налоговая ставка.

In the given paper is a shown problem impose and necessity accept tax code, and do less tax fo people and corporations. Possibility change taxes and introduce new taxes. Light up conception introduction tax code of Ukraine. Shown main directions perfection and simplify to payment taxes.

Keywords: tax system, tax, tax code, tax rate.

Вступ. Проблема оподаткування активно обговорюється вітчизняною наукою практично впродовж усіх років незалежності, окремі її аспекти до кінця нез'ясовані. Практично недослідженими залишаються питання, пов'язані з перебудовою податкової системи з метою забезпечення нової якості оподаткування.

Проблеми фіскальної політики, напрями її розв'язання постійно знаходяться у центрі уваги українських науковців та фахівців, але при цьому кожне нове дослідження, кожний новий аналіз та погляд є суттєвим внеском у розуміння такого надзвичайного складного та важливого явища як податкова система України.

Низька праць з проблематики оподаткування розглядалася такими видатними західними вченими як О.Вільямсом, Т.Егертсон, Г.Клейнер, Д.Норт, Н.Флігстін.

Серед вітчизняних учених останнім часом питанням реформування податкової системи присвячені дослідження Т. Єфименко [1], Р.Жарко [2], І. Голкін [3], В. Лагцак [4] та інші.

В їх працях було досліджено вдосконалення нормативно-правової бази у сфері податкового, митного законодавства та суміжних галузей права, підвищення ефективності системи адміністрування податків, зборів та інших обов'язкових платежів, а також розширення бази оподаткування, спрощення системи адміністрування податків, створення умов діяльності для всіх суб'єктів господарювання та недопущення ухилення від оподаткування.

Мета роботи. Визначення, узагальнення та оцінка сучасного стану податкової системи України, вплив податків на економічний розвиток, внесення деяких пропозицій щодо реформування податкової системи в контексті нового податкового кодексу країни.

Матеріал і результати дослідження. Податки — це відносно самостійна сфера фінансових відносин,

яка відрізняється власними законами розвитку і принципами функціонування.

Податкова система – це сукупність установлених у країні податків, зборів і платежів, які взаємно пов'язані між собою та органічно доповнюють один одного, але мають різну цілеспрямованість. Вона, з одного боку, забезпечує фінансову базу держави, а з іншого – виступає головним знаряддям реалізації державної економічної політики та управління у цій галузі. За допомогою податків вирішуються питання формування не лише доходів бюджету, а і впливу держави та її органів на всі сторони суспільного життя, охоплюючи і соціальне управління.

Чинна податкова система в цілому сформувалася ще на початку трансформаційного процесу. Вона багато в чому копіювала системи оподаткування країн з розвинутою економікою, належно не враховувала особливості перехідного етапу національної економіки, необхідність здійснення системних заходів щодо створення умов для сталого економічного зростання.

Постійні зміни та доповнення податкового законодавства України призводять до недоодержання прогнозованих показників виробничо-господарської діяльності підприємств та недосягнення її кінцевого результату - прибутку, рентабельності, окупності капіталовкладень та ін. [2].

Зміни у податково-бюджетній сфері відіграють ключову роль у макроекономічній політиці, тому що безпосередньо впливають на перерозподіл доходу в усіх сферах економіки, сукупного використання ресурсів та сукупного попиту і, саме тому, потребують чіткої розробки і послідовної реалізації.

Бюджет держави завжди є компромісом між основними соціально-економічними групами в країні. Це компроміс між загальнодержавними і приватними інтересами громадян з приводу оподаткування доходів і власності, між центром і регіонами - з приводу розподілу податків і субсидій, між інтересами окремих галу-

зей і фірм - стосовно державних замовлень [5].

На цей час податковим законодавством України передбачено 27 головних державних податків і зборів та 14 - місцевих. Проте лише 3 із них - податки бюджетотворення, які у 2004 році становили приблизно 73 % від усіх надходжень до консолідованого бюджету (рис. 1), а вже в 2006 році

Рисунок 1 – Структура податкових надходжень до бюджету за 2004 рік

становила приблизно 80% (рис. 2). Зокрема податок на додану вартість, ставка якого 20% у 2006 році складав 40,08% надходження у консолідований бюджет. Надходження з податку на прибуток підприємства у 2006 році скоротилось на 4,78 % від загального надходження податків у консолідований бюджет. Також скоротились надходження до бюджету з податку з доходів фізичних осіб на 2,79 %. Найбільша частка податкових надходжень до консолідованого бюджету у 2006 році з податку на додану вартість склала 40,08% (у 2004 році вона становила 26,49%) . Це було спричинено тим, що з 1 січня 2004 року ставка оподаткування була знижена з 30% до 25%, було підвищено норми амортизації основних фондів, звітвання для підприємств стало дещо простішим.

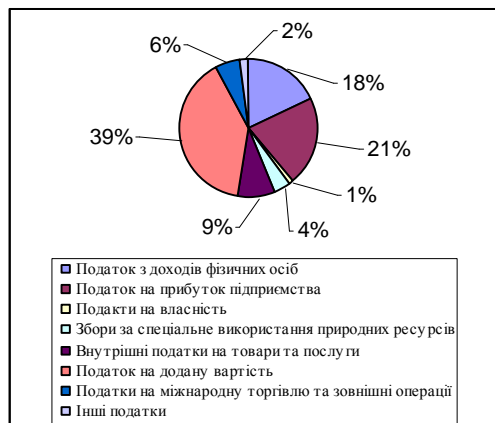

Рисунок 2 – Структура податкових надходжень до бюджету за 2006 рік

Зміна податкових ставок та ведення нових податків, навіть державних, не стимулює діяльності підприємств жодної форми власності. Податковий тиск веде до згорання виробництва і призводить, зрештою, до значного зменшення доходів бюджетів усіх рівнів. Для податкової системи нашої держави поки що характерне те, що:

- нові податки ніде на підприємствах, у районах або містах не апробуються;

- не відпрацьовуються ставки оподаткування, а тому Верховна Рада України змушена знову й знову змінювати їх;

- існує нерівномірне податкове навантаження, коли тягар податкового тиску перекладається на ті підприємства, які працюють легально і доволі прибутково;

- існує велика кількість малоефективних податків, які потребують істотних адміністративних витрат, які на нашу думку, доцільніше було б скасувати такі податки;

- методи обчислення податків встановлено у законодавчих актах та обумовлено в інструкціях Державної податкової адміністрації України, але часто надто складні алгоритми обчислення податків перетворюються на широке поле для помилок і зловживань як з боку платників, так і з боку податківців;

- ще однією гострою проблемою є широкомасштабне ухилення від оподаткування, яке пояснюється, по-перше, нелегким податковим тягарем для підприємців; по-друге, законодавство настільки громіздке та контраверсійне, що не порушити його майже неможливо [3].

Існуючі проблеми переконують, що система оподаткування гостро потребує комплексної реформи і, передовсім, удосконалення законодавства.

Міністерство фінансів України спільно з іншими міністерствами й відомствами розробило проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції реформування податкової системи України», який спершу було розглянуто під час засідання Урядового комітету, а 22 грудня 2006 р. відбулося й громадське обговорення його за участю фінансових і податкових органів, громадських організацій та представників бізнесу. Запропонований проект Концепції — це спроба розробити довгострокову стратегію поетапного реформування податкової системи в нашій державі, яка ґрунтується на оцінці проблем і недоліків існуючої податкової системи та визначенні шляхів їх розв'язання.

Основними напрямками реформування системи оподаткування в проекті Концепції визначено:

- скасування неефективних податків, тобто тих, які забезпечують неістотні доходи бюджету, але при цьому вимагають значних бюджетних витрат на їх адміністрування;

- зменшення розмірів ставок окремих видів податків та принципів їх реформування;

- зміщення податкового навантаження в бік непрямих податків та ресурсних платежів;

- підвищення ролі екологічних і ресурсних платежів

та забезпечення диференціації цих платежів залежно від характеристик бази їх обчислення;

- запровадження податку на нерухоме майно;
- зростання ролі місцевих податків у структурі доходів місцевих бюджетів [6].

Зазначений документ передбачає забезпечення стимулюючої ролі податкової амортизації за принципом «прискореної амортизації» для виробничих активів при запровадженні новітніх енергозберігаючих та інноваційних технологій.

Концепція обумовлює також напрями реформування спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого бізнесу, до яких належать обмеження застосування права на спрощену систему оподаткування за високорентабельними видами діяльності, удосконалення чинної системи фіксованих ставок єдиного податку для фізичних осіб — підприємців та відсоткових ставок податку для юридичних осіб, включення до бази оподаткування юридичних осіб усіх доходів, включаючи пасивні.

Чинне законодавство вимагає сьогодні ведення платниками податків двох обліків: бухгалтерського та податкового. Одночасне ведення їх значно ускладнює процеси обліку на підприємстві та складання ним звітності, а також порядок адміністрування податків органами державної податкової служби. Тому неминуче позитивних результатів та економічного ефекту буде досягнуто завдяки проведенню передбачених проектом Концепції заходів щодо зближення податкового та бухгалтерського обліків.

Концепцією визначається вирівнювання податкового навантаження на суб'єктів господарювання різних сфер економічної діяльності скасуванням пільгових ставок плати за землю та окремих звільнень від її сплати.

Крім того, цей документ передбачає вдосконалення системи здійснення збору за забруднення навколишнього природного середовища шляхом забезпечення його регулюючої та стимулюючої функції, а також розширення бази оподаткування цим збором за рахунок включення до неї екологічно небезпечної продукції, виробництво, зберігання, транспортування та споживання якої негативно впливає на здоров'я громадян та на навколишнє природне середовище.

Важливе значення матиме запровадження обліку податкових пільг. Соціальні пільги буде збережено виключно для незахищених верств населення та громадських організацій інвалідів і їхніх підприємств та організацій.

У найближчій перспективі буде запроваджено єдиний соціальний податок з подальшим поетапним зниженням його ставки.

Законодавче вирішення існуючих на сьогодні проблем оподаткування значно полегшить роботу органів державної податкової служби, забезпечить більш плідну співпрацю з платниками податків, що дасть змогу без зайвого бюрократизму, на цивілізованому рівні наповнювати бюджет нашої держави, а

це, в свою чергу, зробить кожного громадянина України багатшим і соціально більш захищеним.

Комплексне вирішення питань реформування податкової системи, визначення напрямів розвитку, шляхів удосконалення законодавства, етапів реформування системи оподаткування можливі лише шляхом затвердження Концепції реформування податкової системи, на якій ґрунтуватимуться положення Податкового кодексу України.

Прийняття такої Концепції дасть змогу створити умови для ефективного прогнозування податкової бази, яка забезпечуватиме достатню дохідну частину бюджету, забезпечити стабільність та передбачуваність податкового законодавства, а також створити сприятливі умови для відпрацювання та прийняття Податкового кодексу.

Проект Податкового кодексу України є першим в Україні законодавчим актом, який спрямований на комплексне регулювання питань, пов'язаних з оподаткуванням. Це питання пропонується вирішити шляхом включення до Податкового кодексу практично всіх податків, зборів та інших обов'язкових платежів, які підлягають здійсненню на території України [7].

Разом із тим, перелік загальнодержавних податків та інших обов'язкових платежів, що визначається у Податковому кодексі не включає збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету, збір до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення, збір на обов'язкове соціальне страхування, збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, збір до Державного інноваційного фонду, плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності, фіксований сільськогосподарський податок.

Сучасний перелік місцевих податків та зборів теж значною мірою зменшується за рахунок виключення комунального податку, збору за видачу ордеру на квартиру, збору за участь у бігах на іподромі, збору за виграш на бігах на іподромі, збору з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі та іподромі, збір за право проведення кіно- і телезйомок, збору за проведення місцевого аукціону, конкурсного розпродажу і лотерей, збору за проїзд по території прикордонних областей автотранспорту, що прямує за кордон, збору з власників собак.

Виключення з переліку загальнообов'язкових платежів вищезазначеного переліку податків та зборів дозволить спростити загальну систему оподаткування, зробити її більш прозорою та прогнозованою [8].

Проектом Податкового Кодексу запропоновано значно зменшити ставки оподаткування існуючих податків та зборів. Так, основна ставка податку на прибуток підприємств зменшується з 25 до 20 відсотків, а ставка податку на додану вартість зменшується з 20 до 17 відсотків. Кардинальне зниження ставок зазначених податків, особливо податку на прибуток підприємств, дозволить значною мірою

зменшити податкове навантаження на підприємства та створить передумови для сталого розвитку виробництва в Україні. Зменшення ставки податку на прибуток у разі виплати дивідендів з 30 до 15 відсотків повинно сприяти збільшенню інвестиційної активності населення шляхом спрямування своїх доходів на розвиток суб'єктів господарювання [9].

Основною метою прийняття Податкового кодексу України є спрощення існуючої системи оподаткування шляхом зменшення загальної кількості податків, податкових ставок та спрощення механізму їх справляння. Якщо перші дві задачі проектом Податкового кодексу вирішуються в достатній мірі, то питання спрощення механізму стягнення основних податків залишилось поза увагою його розробників. До Податкового кодексу ввійшли положення окремих законів України про оподаткування практично у такому ж вигляді, як вони вписані у чинній редакції цих законів. Це, в першу чергу, стосується до таких законів як Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" та Закон України "Про податок на додану вартість".

Загальною концепцією створення Податкового Кодексу повинно бути прийняття єдиного в Україні законодавчого акту, який вміщує в себе всі без виключення норми, пов'язані з оподаткуванням, за виключенням справляння окремих видів мит. Переважна більшість податків та інших обов'язкових платежів увійшли до проекту Податкового кодексу, але дія Кодексу не поширено на обов'язкові платежі, що встановлені іншими законами і не включаються до системи оподаткування.

Проектом Кодексу запропоновано ввести новий вид загальнодержавного податку – екологічний, а також пропонується залишити збір на розвиток виноградарства, садівництва та хмелярства.

Висновки. Розбудова податкової системи, що відповідає стратегії євро-інтеграційного розвитку країни, сприяє утвердженню інноваційно-інвестиційної моделі економічного зростання, є однією з найактуальніших проблем теорії і практики подальшого реформування національної економіки.

Встановлено, що основними шляхами удосконалення податкової системи, повинно бути зменшення податку на прибуток підприємств. Доцільно було б спробувати зрівняти ставку податку на прибуток підприємств зі ставкою податку з доходів фізичних осіб. [1].

Зменшити державні видатки та вирівняти податкове навантаження допоможе розширення бази оподаткування, збереження балансу державного бюджету та створення конкурентнішого бізнес-середовища.

Щоб зробити податкове законодавство простішим, послідовним та прозорішим необхідно прийняти Податковий кодекс, який замінить чинне законодавство. Кодекс має стати головним законодавчим актом, що регулюватиме всі податкові взаємини у суспільстві і застосовуватиметься до усіх податків, зборів та обов'язкових платежів до бюджету, окрім

тих, що підпадають під дію Митного кодексу України. Скоротити кількість податків, тобто усі малоефективні податки мають бути скасовані [4].

Основним напрямом реформування податкової системи є вдосконалення системи місцевого оподаткування, яка має ліквідувати дисбаланс між дохідною та видатковою частинами доходів регіонів. В Україні до довгострокових цілей регіональної економічної політики слід віднести; реформування системи господарювання; впровадження усіх форм власності та роздержавлення виробництва; наближення до економічної самостійності регіонів у контексті стратегії розвитку країни та зближення рівнів їх економічного розвитку; забезпечення економічного зростання в регіонах; раціональне використання інтегрального потенціалу території тощо. Запровадити неоподаткований мінімум доходів громадян на рівні, що відповідає межі малозабезпеченості. Реалізувати соціально орієнтовану податкову політику шляхом поетапного запровадження соціальних податкових пільг та поліпшити адміністрування податків [9].

Для того, щоб реформування податкової системи було ефективним, необхідно також провести комплекс заходів по економічному зростанню країни, зменшенню інфляції, збільшенню сукупного попиту тощо.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Сфименко Т. Про основні напрями реформування податкової системи України: проблеми теорії і практики // Збірник наукових праць НДФІ. - 2003. - №4. -с.3-10.
2. Жарко Р.П. Окремі аспекти оцінки податкової системи України як інструменту регулювання розвитку підприємницької діяльності // Економіка, фінанси, право. – 2005.- №55. –с.15-21.
3. Іголкін І.В. Податкова реформа як об'єктивна необхідність зміцнення дохідної частини державного бюджету // Фінанси України.-2005.- №8.- с.10-16.
4. Лагцак В.В. Удосконалення системи прямого оподаткування в Україні //Фінанси України.-2004.- №11.-с.25-32.
5. Костюнік О.В. Стан та пропозиції щодо реформування податкової системи України // Актуальні проблеми економіки – 2006.- №6.- с.27-30.
6. Декларація цілей та завдань бюджету на 2008 рік // www.afu.org.ua
- 7.Захарін А.В. Удосконалення механізму податкового регулювання сталого економічного розвитку // Фінанси України. – 2005.- № 2. – с.45-50.
8. Концепція реформування податкової системи України // www.kmu.gov.ua
9. Перспективи розвитку податкової системи України // www.visnuk.com.ua

Стаття надійшла 25.12.2007.

Рекомендовано до друку к.е.н., доц. Маслак О.І.